

СУЧАСНИКИ ІВАНА ОГІЄНКА, ЇХ ВКЛАД У РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

*Геннадій Вонсович
м. Кам'янець-Подільський*

КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ВОЛОДИМИРА СТАРОСОЛЬСЬКОГО

Однією із непересічних постатей вітчизняної політичної науки є Володимир Якимович Старосольський (1878-1942 рр.). Його життєвий, творчий і політичний шлях припав на складний для України час. І саме час, а також, власне, й характер та вдача викристалізували його політичні погляди, відбилися у політичній діяльності. Цю постать по праву можна вважати одним із будівничих української державності. Так, 1913 року Володимир Старосольський стає одним із засновників військової організації "Січові стрільці"; 1914 року – член Головної Української Ради і Бойової управи січових стрільців. У буремні роки Української національної революції – заступник міністра закордонних справ УНР. У 1919-1920-х роках – соратник і колега Івана Огієнка по спільній роботі у першому українському Кам'янець-Подільському університеті. У Кам'янці В. Старосольський обіймає посаду професора.

Досить плідною була його праця щодо обґрунтування передумов і чинників українського державотворення. Вчений у шерензі своїх праць виводить концепцію побудови української державності. При цьому уважає за необхідне спиратися на суспільні групи, передусім класи, що є носіями національної свідомості.

Вирізняючи об'єктивні (територія, культура, мова, історичні звичаї та традиції) і суб'єктивні (воля, ідея) ознаки нації, вчений зазначає, що останнє – це тільки чинники, які за певних умов допомогли нації утворитися; це ті форми і символи, у яких вона себе проявила [2, 89].

На його думку, жодна з об'єктивних ознак не складає основу нації, яка б стала опертям для творення держави, оскільки вони не є головним рушієм у боротьбі нації за політичну самостійність і суверенітет. Лише суб'єктивний чинник – воля бути нацією – є свідченням існування нації та національної приналежності. У своїй праці "Теорія нації" В. Старосольський зазначає, що нація є спільнотою, яка пов'язана ідеєю. Стосовно феодальної держави такою спільнотою можна вважати аристократію, яка виробила цю спільність на основі власного лицарського кодексу честі, привілеїв і звичаїв. Для держави нового часу такою спільністю є

нація. Нації-спільності властивий інтерес до збереження і розвитку своєї індивідуальності; цей інтерес стоїть вище за її економічні, політичні і культурні інтереси.

Отже, наріжні ідеї Старосольського можна звести до трьох основних положень:

- нація є самостійним центром інтересів і такою політичною спільністю, яка прагне самостійності;
- будувати державність краще на спільності, а не на спільці;
- для побудови необхідно, щоб класові інтереси набули форми національних [2, 89; 105; 136].

Вчений вважає, що за нової доби держави можуть зароджуватися, окрім революцій, або на ґрунті домінування як США (необхідність економічного відокремлення від метрополії), як СРСР (захоплення політичної влади групою чи політичною партією), або національної спільності, як чехи на початку ХХ ст. Для української державності, з огляду на всі зовнішні і внутрішні обставини, що сприятимуть або заважатимуть її постанню, на його думку, є третій шлях, визначений з урахуванням власного історичного досвіду України.

У праці "Суспільно-політичні рухи та їх носії" В.Старосольський зазначає, що в Україні розвиток соціальних відносин і соціальний устрій був безпосередньо зв'язаний із зовнішнім політичним становищем. Сусідні держави використовували соціально – політичну боротьбу в Україні, втручалися в неї, ослаблюючи одностайний національний фронт і, зрештою, нав'язали Україні свою власну державність. Вчений виділяє одну закономірність, що проявилась у період державного поневолення України: чужі сили завжди орієнтувалися на ті чи інші верстви українського суспільства, виставляючи себе захисниками їхніх інтересів. Тому в Україні, вважає Старосольський, у ролі носіїв державно-політичних самостійницьких ідей завжди виступали різні соціальні кола і верстви.

На основі аналізу суспільно-політичних рухів в Україні вчений доходить таких висновків:

1. Українське робітництво, яке в Східній Україні масово заповнювало ряди російських політичних партій, а у Галичині ще перебувало на стадії становлення, не може стати керманічем у справі відбудови української національної держави.
2. Інтелігенція є надто слабкою, щоб задовольнити усі потреби нації, тісно зв'язана із селянством і тільки разом з ним могла становити значну державотворчу силу.

Основними національно-політичними силами в Україні на початку ХХ століття залишалися селянство, чие соціальне закріпачення було зв'язане із чужоземним пануванням на українських землях, а також інтелігенція, духовенство (особливо в Галичині, де релігія ототожнювалася з нацією) і нащадки аристократичних родів за умови їхнього повернення до державності України [Див.: 1, 187]. Саме ці соціальні

сили у ХХ столітті витворили основні партії в Україні, які зберігали український національний характер у різних ідеологічних течіях.

Визначаючи будь-яку державу, крім національної, як механічну спілку, вчений доходить висновку, що для українського державного будівництва матиме велике значення врахування двох чинників діяльності держави. Такими виступають правничий та судовий порядок у мирі і солідарна відповідальність у війні – спричиняються до з'єднання і згуртування людей навіть у механічній державі. Зазначені чинники, які характерні для Східної України, що протягом тривалого часу пройшла разом із росіянами обидва шляхи, можуть відіграти деструктивну роль у майбутній національній політиці.

За В.Старосольським, нація вимагатиме передачі собі всіх компетенцій держави і прагнучиме заволодіти всім державним механізмом. З огляду на те, що проблема національної держави має практичне значення тільки там, де держава не отожднюється з нацією, вчений приділяє особливу увагу національно-мішаним державам, де завжди постає питання, "які річеві інтереси мають рішати про "цілі держави"... про те, який національний суб'єкт має стати носієм державної влади" [2, 109]. Сприяти вирішенню цього питання на користь української нації зможуть, на думку В.Старосольського, два чинники: по-перше, загальна демократизація, пов'язана з упадком панування у механічній державі керівного класу та його ідеології, оскільки це приводить до зміни погляду на сутність загального інтересу. Внаслідок того, що кожний пануючий клас вважає свої власні інтереси водночас інтересами загальнонародними, розвиток демократизації сприятиме постановню національної держави; по-друге, зовнішні орієнтації, які завжди виступали або конструктивними, або деструктивними чинниками у державній політиці.

Розуміючи, що росіяни як представники пануючої в СРСР нації прагнутимуть захищати союз із Москвою, вчений наголошує на необхідності визначення України у своїх етнічних межах. Це матиме велике значення на етапі постановня української держави, коли неминуче загостриться боротьба національних меншин за свої права, хоча він і не відкидає можливості утворення багатонаціональної держави, у якій буде подолане поневолення націй. Побудові такої держави сприятиме об'єднання представників різних національностей багатонаціональної держави на ґрунті спільних інтересів.

На основі аналізу своїх зауважень до проблеми творення української державно-національної політики В.Старосольський доходить висновку, що національне питання в Україні автоматично вирішитися не може. Для цього необхідні "націоналізація держави і удержавлення націй". Причому обидва процеси мають сполучати в собі організм нації і механізм держави, національну спільність і державну спілку. Для досягнення цієї мети, вважає вчений, необхідно виробити спеціальну програму, яка б втілювалася в життя суспільно-політичною організацією, побудованою на засадах раціональної

солідарності, спільності інтересів і цілей її членів, а також чуттєвій основі, стихійній волі цих членів усвідомлювати себе нацією і творити єдину організаційну цілісність [2, 137; 139].

Таким чином, Володимир Старосольський у своїх наукових працях обґрунтовує концепцію української національної держави в її етнічних межах, доповнюючи її детальним аналізом соціально – національної інфраструктури українського народу. Причому головну увагу він приділяє саме тим класам, які зберегли елементи українства, українську національну свідомість і зможуть відіграти вирішальну роль у відбудові української держави.

Література

1. Потульніцький В.А. Історія української політології. – К., 1992.
2. Старосольський В. Теорія нації. – Відень, 1922 р.

Ярослав Ганіткевич

м. Львів

ВКЛАД ЛІКАРІВ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО У РОЗБУДОВУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Місто, в якому жив і працював видатний українець – Іван Огієнко, мало також своїх лікарів-патріотів, які займали важливе місце в становленні української медицини та охорони здоров'я. Коли на українських землях тільки почала формуватися цехова медицина, вже у 1557 р. у Кам'янці-Подільському засновано чисельний цех хірургів. У 1860 р. створено одне з перших Кам'янець-Подільське медичне товариство.

25 травня 1897 р. у Кам'янці-Подільському відкрито спеціальну побудовану, психіатричну лікарню; одну з найкращих у країні; в ній створено добрі умови для побуту хворих, ніколи не застосовувалося зв'язування та гальмівні сорочки, широко використовувалися наукові методи лікування, в т.ч. терапія працею; в лікарні працював відомий український психіатр Олександр Ющенко – перший психіатр – академік ВУАН.

У місті збудовано велику земську лікарню. У 1913 р. губернська земська лікарня у Кам'янці-Подільському мала 7 відділів на 240 ліжок. Протягом року в ній проводилося понад тисячу операцій.

У міській лікарні Кам'янця-Подільського більшість свого життя пропрацював Кость Григорович Солуха – лікар-гуманіст, громадський діяч, засновник Подільської "Просвіти", прихильник українського відродження. Народився він 17 травня 1861 р. у с. Коритне Балтського повіту Подільської губернії у сім'ї священника. Відзначався жертівністю, освіченістю, природною шляхетністю. Лікував убогих та допомагав їм. Працював лікарем у духовній семінарії Кам'янця-Подільського, викладав у товаристві сестер-